

ПРОГРАМА ЗА ОБУЧЕНИЕ

ПО КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНОСТ „ГРАЖДАНСКА КОМПЕТЕНТНОСТ“

Тема на обучението:

„ДЕЗИНФОРМАЦИЯ, ДЕЕРФАКЕ И АЛГОРИТМИЧНИ РЕШЕНИЯ — МЕДИЙНА И ГРАЖДАНСКА ГРАМОТНОСТ“

Реквизит	Стойност
Обучаваща организация	ТЕХ АКАДЕМИ ООД, ЕИК 207904383, гр. Варна 9000, ул. Кавала № 19, ап. 18; управител Сибила Динкова Стоилова
Ключова компетентност	„Гражданска компетентност“ — компетентност № 6 по Европейската референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот (Препоръка на Съвета от 22 май 2018 г.)
Тема на обучението	Дезинформация, deepfake и алгоритмични решения — медийна и гражданска грамотност
Референтна рамка	RFCDС — Референтна рамка на компетентностите за демократична култура на Съвета на Европа (използвана като методическа основа)
Общ хорариум	30 учебни часа
Учебен час	45 минути (дневна форма) / 40 минути (вечерна форма)
Форма на обучение	Дневна / вечерна; присъствена или в електронна среда от разстояние
Брой участници в група	До 20 лица включително

Реквизит	Стойност
Краен продукт на обучението	Досие по проверен случай и личен план за отговорно информационно поведение
Нормативно основание	Указания за разработване на програми за обучение по ключови компетентности по ПРЧР 2021–2027, НПВУ и ФСП, утвърдени със Заповед № РД-01-199/28.06.2023 г. на министъра на труда и социалната политика; ПМС № 48/2023 г.
Версия / дата	Версия 1.0 / август 2026 г.

УВОДНА БЕЛЕЖКА ОТНОСНО ПОЗИЦИОНИРАНЕТО И ПОДХОДА

Настоящата програма е разработена по ключова компетентност „Гражданска компетентност“ — компетентност № 6 по Европейската референтна рамка. Изборът на тази компетентност не е формален: самата официална таблица с резултати от обучението по гражданска компетентност съдържа изрично изискване за „умения за консултиране, за критическо разбиране и за взаимодействие както с традиционните, така и с новите видове медии, а също и за разбиране на ролята и функциите на медиите в демократичните общества“. Настоящата тема развива точно този елемент в съвременния му вид.

Указанията определят за тази компетентност минимум 30 учебни часа и не предвиждат обвързване с предварително утвърдени програми, нито с външен сертификационен изпит. Обучението завършва с писмен изпит, провеждан от обучаващата организация, и с документ по Раздел IV.

Подход и тон на обучението

Темата е политически чувствителна и това налага изрично методическо решение. Програмата обучава в метод, а не в изводи. Тя не поставя оценки на конкретни политически позиции, партии, издания или обществени спорове и не изгражда списък от „правилни“ и „грешни“ източници. Участникът се научава да проверява твърдение и да разпознава признаци за манипулация — и прилага това умение самостоятелно, включително към твърдения, които подкрепят собствените му възгледи.

Това не е неутралност за сметка на съдържанието. Има твърдения, чиято невярност е

установима — и обучението учи как се установява. Разликата е между проверимо фактическо твърдение и въпрос на ценностна или политическа преценка; разграничаването между двете е едно от основните умения в програмата.

ВАЖНО — правила за работа по чувствителни теми:

В упражненията се използват приоритетно казуси, при които фактическата проверка вече е приключила и резултатът е безспорен, както и казуси от неполитически области — здраве, потребителски измами, финансови схеми, местни новини. Актуални политически спорове не се използват като учебен материал по време на самото обучение, тъй като целта е усвояване на метода, а не постигане на съгласие по спора. Преподавателят не изразява собствени политически позиции. Участниците имат право на различни мнения; обратната връзка се отнася до качеството на проверката, а не до заключението, до което тя е довела.

1. ЗАГЛАВИЕ

Програма за обучение по ключова компетентност „Гражданска компетентност“ — наименование съгласно Европейската референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот, приложение към Препоръка на Съвета от 22 май 2018 г.

2. ДЕФИНИЦИЯ И ХАРАКТЕРИСТИКИ НА КЛЮЧОВАТА КОМПЕТЕНТНОСТ

Гражданската компетентност е способността за действие като отговорни граждани и за пълноценно участие в гражданския и социалния живот въз основа на разбиране на социалните, икономическите, правните и политическите понятия и структури, както и световните събития и устойчивост.

Дефиницията е възпроизведена дословно от т. 6 на Раздел V от Указанията, утвърдени със Заповед № РД-01-199/28.06.2023 г.

2.1. Характеристика на тематичния фокус

Темата развива медийното и информационното измерение на гражданската компетентност в условията на две едновременни промени: съдържание, което изглежда автентично, вече може да бъде произведено евтино и в голям обем; и все повече решения, засягащи

гражданите пряко — при кандидатстване за работа, за кредит, за социална услуга — се подготвят или вземат с участието на автоматизирани системи. И двете променят какво означава да си информиран и действащ гражданин.

Тематичният фокус обхваща три взаимосвързани части:

- Медийна грамотност — разбиране на ролята и функциите на медиите в демократичните общества; как се произвежда новина; как се разграничава новина от коментар и от платено съдържание; как работи икономиката на вниманието.
- Информационна проверка — практическа способност да се провери конкретно твърдение, изображение или видео; разпознаване на признаци за синтетично и манипулирано съдържание; работа с първични източници.
- Алгоритмична грамотност — разбиране защо различни хора виждат различно съдържание; какво означава решение, взето или подготвено от автоматизирана система; и какви права има гражданинът спрямо такова решение по действащото право на ЕС.

3. ПОДЗАГЛАВИЕ — НАИМЕНОВАНИЕ НА ТЕМАТА НА ОБУЧЕНИЕ

„Дезинформация, deepfake и алгоритмични решения — медийна и гражданска грамотност“

4. АКТУАЛНОСТ И ПРИОРИТЕТНОСТ — ОСНОВНИ АКЦЕНТИ НА ОБУЧЕНИЕТО

4.1. Ново регулаторно основание: задължение за обозначаване на синтетично съдържание

Член 50 от Регламент (ЕС) 2024/1689 (Акт за изкуствения интелект) урежда задължения за прозрачност при определени системи с изкуствен интелект и е приложим от 2 август 2026 г. Той обхваща четири групи случаи: пряко взаимодействие на човек със система с ИИ; съдържание, генерирано с ИИ; системи за разпознаване на емоции и биометрично категоризиране; и т.нар. deepfake съдържание, както и генериран с ИИ текст по въпроси от

обществен интерес. Внедрителите следва да оповестят, че съдържанието е deepfake, най-късно при първото излагане на човека на него, по ясен и различим начин. Съдържание, което е било едновременно генерирано и публикувано преди 2 август 2026 г., не подлежи на последващо обозначаване.

Практическото значение за гражданина е двойно. От една страна, се появява основание да се очаква обозначаване — и съответно умението да се разпознае неговото отсъствие става гражданско умение. От друга страна, задължението не премахва необходимостта от собствена проверка: то се прилага към лицата в обхвата на регламента, а значителна част от разпространяваното съдържание идва от източници извън този обхват или в нарушение на него.

Бележка за проверка: датата на прилагане на чл. 50 и обхватът на задълженията следва да се сверят с консолидирания текст на Регламент (ЕС) 2024/1689 в EUR-Lex преди подаване, включително евентуални изменения с т.нар. „Цифров омнибус“. Европейската комисия е публикувала насоки и кодекс за добри практики относно прозрачността на генерираното с ИИ съдържание; актуалното им състояние също следва да се провери.

4.2. Алгоритмични решения и правата на гражданина

Два действащи акта дават на гражданина конкретни права спрямо автоматизирани решения. Член 22 от Регламент (ЕС) 2016/679 (ОРЗД) урежда правото на лицето да не бъде обект на решение, основаващо се единствено на автоматизирано обработване, което поражда правни последици за него или го засяга съществено, с определени изключения и с право на човешка намеса, на изразяване на становище и на оспорване. Актът за изкуствения интелект определя като високорискови системите, използвани в области като заетост и управление на работници, достъп до основни частни и публични услуги, кредитна оценка и образование, и предвижда съответни изисквания.

Обучението не подготвя юристи. То дава на гражданина три практически способности: да разпознае, че решение вероятно е било автоматизирано; да знае, че има основание да поиска обяснение и човешка намеса; и да знае къде се подава сигнал или жалба.

Бележка за проверка: обхватът на чл. 22 от ОРЗД и на високорисковите категории по Акта за изкуствения интелект, както и приложимите срокове, следва да се сверят с първичните текстове. Настоящата програма ги представя на достъпен език за неспециалисти и изрично указва на участниците, че за конкретен случай следва да се потърси правна консултация.

4.3. Цифровият акт за услугите и средата на разпространение

Регламент (ЕС) 2022/2065 (Акт за цифровите услуги) въвежда задължения за онлайн платформите, включително по отношение на механизмите за подаване на сигнали за незаконно съдържание, прозрачността на препоръчващите системи и на рекламата, и оценката на системни рискове при много големите платформи. За гражданската грамотност това означава, че съществуват работещи механизми за реакция — и умението да се използват е част от гражданското действие.

Бележка за проверка: статусът на Кодекса за поведение относно дезинформацията и обвързването му с рамката на Акта за цифровите услуги следва да се провери преди подаване. Разполагаме с информация от вторични източници, че кодексът е преминал от доброволен кодекс за добри практики към кодекс за поведение по смисъла на Акта за цифровите услуги, но не сме сверили това с първичен източник.

4.4. Защо темата е приоритетна именно като гражданска компетентност

Проверката на информация се преподава и като техническо умение. Разликата при гражданската компетентност е в целта: не просто да не бъдеш подведен, а да можеш да участваш пълноценно в обществения живот — да аргументираш позиция, да разпознаваш кога спорът е фактически и кога ценностен, да не разпространяваш вреда по невнимание и да знаеш през какви механизми се действа. Официалната таблица за тази компетентност изисква именно умения за „критическо разбиране и за взаимодействие“ с медиите и за „аргументиране и конструктивно участие“ във вземането на решения на всички равнища.

4.5. Съответствие с рамката на Съвета на Европа

Референтната рамка на компетентностите за демократична култура (RFCDC) на Съвета на Европа описва 20 компетентности, организирани в четири групи — ценности, нагласи, умения, и знания и критическо разбиране. Тя е разработена именно за компетентностите, необходими за участие в демократична култура, и се използва в настоящата програма като методическа основа. Указанията не изискват прилагането ѝ за тази ключова компетентност; изборът е методически. Картирането е дадено в Приложение 1.

5. ЦЕЛЕВИ ГРУПИ И БРОЙ УЧАСТНИЦИ В ЕДНА ГРУПА

Програмата е насочена към заети лица и към регистрирани в бюрата по труда безработни

лица. Обособени са три профила.

Профил	Целева група	Акцент
А	Широка целева група заети и безработни лица без специализирана подготовка	Практическа проверка на информация; разпознаване на манипулативно и синтетично съдържание; лични права спрямо автоматизирани решения.
Б	Лица, чиято работа включва комуникация с външна публика — служители в администрация, в обслужване на клиенти, в комуникации и връзки с обществеността, обучители, читалищни и библиотечни служители	Отговорност при препубликуване и препращане; как се отговаря на невярно твърдение, без да се усилва разпространението му; обозначаване на генерирано съдържание.
В	Лица с обществена или наставническа роля — представители на неправителствени организации, доброволци, лица, работещи с уязвими групи и с възрастни хора	Как се предава уменията за проверка на друг човек; разпознаване на схеми, насочени към уязвими групи; механизми за подаване на сигнал.

Брой участници в една група: не повече от 20 лица, съгласно т. 5 от Раздел III на Указанията. Препоръчителен състав: 12–16 лица. Смесеният състав по възраст и професионален опит е предимство при тази тема — участниците се сблъскват с различни информационни среди и това е част от учебното съдържание.

Входящи изисквания: завършено най-малко основно образование; базови умения за работа с компютър или смартфон и с интернет браузър; достъп до устройство с интернет по време на практическите занятия. Не се изискват предходни познания за изкуствен интелект и не се изискват правни познания.

6. ЦЕЛИ, ПОДЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ОБУЧЕНИЕТО

6.1. Основна (насочваща) цел

След завършване на обучението участникът да може самостоятелно да провери конкретно фактическо твърдение, изображение или видеозапис, разпространявани в

информационната среда, да документира начина на проверката и да формулира обоснован извод — включително извода, че наличните данни не позволяват заключение — както и да знае какви права има спрямо решение, взето с участието на автоматизирана система, и през какви механизми се подава сигнал.

6.2. Подцели

1. Да се изгради разбиране за ролята и функциите на медиите в демократичните общества и за начина, по който се произвежда и финансира информационното съдържание.
2. Да се разбере как работи дезинформацията — механизмите, които я правят въздействаща, и защо разпознаването ѝ не е въпрос на интелигентност или образование.
3. Да се придобие практически инструментариум за проверка на текстови твърдения, изображения и видеозаписи.
4. Да се разпознават признаци за синтетично и манипулирано съдържание и да се познават ограниченията на инструментите за разпознаване.
5. Да се разбере как алгоритмите подбират съдържание и какви са последиците от това за информираността на гражданина.
6. Да се познават правата на гражданина спрямо автоматизирани решения и механизмите за сигнал и жалба.
7. Да се развият умения за аргументиране и конструктивно участие, включително за отговорно поведение при среща с невярно твърдение.
8. Да се разграничава проверимо фактическо твърдение от въпрос на ценностна и политическа преценка.

6.3. Задачи на обучението

- Всеки участник да извърши пълна проверка на най-малко един реален случай и да я документира в досие.
- Да се проведат практически упражнения по обратно търсене на изображение, по проверка на дата и място, и по проследяване на твърдение до първичен източник.
- Да се решат минимум пет казуса, включително казуси с невярно твърдение, което подкрепя разпространена и симпатична позиция.
- Да се упражни поне веднъж подаването на сигнал по установен механизъм — в

учебна, а не в реална среда.

- Да се осигури текущ контрол чрез кратки проверки и представяне на междинни резултати в края на всеки модул.

Целите и подцелите са формулирани така, че да бъдат обективно измерими и реалистично изпълними в рамките на 30 учебни часа, съгласно изискването на т. 6 от Раздел III на Указанията.

7. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

7.1. Общи резултати — профил на знанията, уменията и нагласите

ЗНАНИЯ	УМЕНИЯ	НАГЛАСИ
Познаване на основните понятия и явления, свързани с физическите лица, групите, трудовите организации, обществото, икономиката и културата. Разбиране на европейските общи ценности, изразени в Договора за Европейския съюз и в Хартата на основните права на Европейския съюз. Осведоменост за съвременните събития и критично разбиране за главните събития в националната, европейската и световната история. Информираност относно целите, ценностите и политиките на социалните и политическите движения. Познания за европейската интеграция и осведоменост за многообразието и културните	Умения за ефективно участие, заедно с други хора, в дейности от общ или обществен интерес, включително за устойчиво развитие на обществото. Умения за критично мислене и за интегрирано решаване на проблеми, както и умения за аргументиране и конструктивно участие в дейности на общността, както и във вземането на решения на всички равнища, от местно и национално до европейско и международно равнище. Умения за консултиране, за критическо разбиране и за взаимодействие както с традиционните, така и с новите видове медии, а също и за разбиране на ролята и функциите на медиите в демократичните общества. <i>Тематично специфично:</i> умее да проследи твърдение до първичен	Зачитане на правата на човека като база за демокрацията. Желание за участие и конструктивно участие в демократичното вземане на решения на всички равнища и в граждански дейности. Подкрепа за социалното и културното многообразие, равенството между половете и социалното сближаване, устойчивите начини на живот, насърчаването на култура на мир и ненасилие. Готовност за зачитане на личното пространство на другите и за поемане на отговорност за околната среда. Проявяване на интерес към политическите и социално-икономическите събития, хуманитарните науки и межкултурното общуване, за да бъде подготвен да преодолява

ЗНАНИЯ	УМЕНИЯ	НАГЛАСИ
идентичности в Европа и в света. <i>Тематично специфично:</i> разбира как се произвежда и финансира информационното съдържание и как се различава новина от коментар и от платено съдържание. <i>Тематично специфично:</i> познава основните механизми на дезинформацията и разбира защо податливостта към нея не зависи от образованието. <i>Тематично специфично:</i> познава задълженията за прозрачност при генерирано с ИИ съдържание по Акта за изкуствения интелект и правата си спрямо автоматизирани решения по ОРЗД.	източник и да прецени надеждността му. <i>Тематично специфично:</i> умее да извърши обратно търсене на изображение и да провери дата и място на заснемане. <i>Тематично специфично:</i> умее да разпознае признаци за синтетично или манипулирано съдържание и да прецени кога наличните данни не позволяват заключение. <i>Тематично специфично:</i> умее да разграничи проверимо фактическо твърдение от въпрос на ценностна преценка. <i>Тематично специфично:</i> умее да реагира на невярно твърдение, без да усилва разпространението му, и знае къде се подава сигнал.	предразсъдъци и да постига компромиси, когато е необходимо, и да осигурява социална справедливост и безпристрастност. <i>Тематично специфично:</i> готовност да провери и твърдение, което подкрепя собствената му позиция. <i>Тематично специфично:</i> приемане на извода „наличните данни не позволяват заключение“ като пълноценен резултат, а не като неуспех. <i>Тематично специфично:</i> отговорност при препращане и препубликуване на съдържание.

Формулировките в първите редове на всяка колона са възпроизведени от официалната таблица за ключова компетентност „Гражданска компетентност“ от Раздел V, т. 6 на Указанията. Тематично специфичните резултати са означени изрично.

7.2. Специфични резултати — наблюдаемо крайно поведение

Специфичните резултати са описани като наблюдаемо крайно поведение съгласно изискването на т. 7.2 от Раздел III на Указанията. След успешно завършване на обучението обучаваният:

Модул	Наблюдаемо крайно поведение	Как се наблюдава
1	Разграничава в предоставен набор от пет публикации новина, коментар, платено съдържание, съобщение за медиите и потребителска публикация, и мотивира разграничението по конкретни признаци.	Практическо упражнение с попълване на работен лист.

Модул	Наблюдаемо крайно поведение	Как се наблюдава
2	Посочва в предоставен манипулативен материал най-малко три конкретни похвата и обяснява защо всеки от тях действа.	Групов анализ на казус с представяне.
3	Проследява дадено твърдение до първичен източник или установява, че такъв не съществува, и документира стъпките на проверката.	Предадено досие с описани стъпки и източници.
4	Извършва обратно търсене на изображение, установява най-ранната открита публикация и формулира извод за произхода му — включително извод, че произходът не може да бъде установен.	Контролно упражнение с предаване на резултат.
5	Обяснява защо двама души виждат различно съдържание по една и съща тема и посочва две последици за информираността на гражданина.	Устно изложение и въпрос в изходния тест.
6	Определя за описан случай дали е налице автоматизирано решение, посочва приложимото право и назовава конкретния механизъм за сигнал или жалба.	Казусно упражнение с попълване на образец.
7	Защитава досие по проверен случай в рамките на 5 минути, включително отговор на въпроса какво би променило извода му.	Финална практическа задача по критериите в Приложение 2.

8. СЪДЪРЖАНИЕ НА ОБУЧЕНИЕТО

Съдържанието е организирано в седем модула, които вървят от разбиране на средата към практическо умение и оттам към гражданско действие. Всеки участник работи през цялото обучение по един избран реален случай, който проверява и документира — така крайният продукт се изгражда постепенно.

Модул 1. Информационната среда и ролята на медиите в демократичното общество (4

учебни часа)

- Функции на медиите в демократичното общество: информиране, контрол върху властта, форум за обществен дебат.
- Как се произвежда новина: източници, проверка в редакцията, редакционна отговорност, поправка.
- Жанрове и как се разграничават: новина, анализ, коментар, интервю, съобщение за медиите, платено съдържание, потребителска публикация.
- Кой финансира съдържанието и какви са последиците: абонамент, реклама, собственик, донор, обществено финансиране.
- Икономика на вниманието: защо съдържание, което предизвиква силна емоция, се разпространява по-широко.
- Практика: класифициране на пет публикации по жанр и по източник на финансиране, с мотивиране по конкретни признаци.
- Избор на личен случай за проверка, по който участникът ще работи през цялото обучение.

Модул 2. Дезинформация: механизми и защо действа (5 учебни часа)

- Разграничаване на понятия: невярна информация, разпространена без умисъл; дезинформация, разпространена умишлено; и вредно, но вярно съдържание, извадено от контекст.
- Похвати: изваждане от контекст, невярно приписване, подменена причинно-следствена връзка, избирателна статистика, невярно експертно позоваване, стара снимка към ново събитие.
- Защо действа: емоционален заряд, потвърждаване на съществуващо убеждение, повтораемост, доверие към препращащия. Податливостта не зависи от образованието — тя е свойство на начина, по който хората обработват информация под натиск на времето.
- Схеми, насочени към уязвими групи: измами с инвестиции, здравни твърдения, фалшиви благотворителни кампании, имитация на държавни институции.
- Разграничаване на проверимо фактическо твърдение от въпрос на ценностна и политическа преценка — основно умение за цялата програма.
- Практика: анализ на манипулативен материал в малки групи с извеждане на

конкретните похвати.

Модул 3. Проверка на информация — практически инструментариум (6 учебни часа)

- Първо действие: намиране на първичния източник. Как се проследява твърдение през препубликуванията.
- Оценяване на източник: кой е авторът, каква е неговата компетентност и интерес, посочени ли са данни, които могат да бъдат проверени.
- Проверка на числа: откъде идва данната, какъв е периодът, каква е базата за сравнение, какво не е казано.
- Проверка на цитат: съществува ли, казан ли е от посоченото лице, в какъв контекст.
- Проверка на документ: разпознаване на имитация на официален документ или на институционален сайт.
- Кога проверката приключва без заключение — и защо това е пълноценен резултат, а не неуспех.
- Документиране на проверката: какво се записва, за да може друг човек да я повтори.
- Практика: всеки участник започва досието по своя случай.
- Междинна самостоятелна задача: проследяване на случая до първичен източник.

Модул 4. Синтетично съдържание и deepfake (5 учебни часа)

- Какво може днес да бъде генерирано: текст, изображение, глас, видео. Реалистична преценка на качеството и на цената.
- Признаци при изображения и видео — и защо списъците с признаци остаряват бързо и не бива да се използват като единствен критерий.
- Защо контекстната проверка е по-надеждна от търсенето на визуални артефакти: кой го е публикувал първи, съществува ли събитието, има ли други записи от същото място.
- Обратно търсене на изображение; проверка на дата и място; сравнение с други материали от същото събитие.
- Клониране на глас и последиците му за телефонните измами — практически защитни навици, включително уговаряне на контролен въпрос в семейството.
- Задължения за прозрачност по чл. 50 от Акта за изкуствения интелект, приложими от 2 август 2026 г.: оповестяване на deepfake съдържание при първото излагане; обозначаване на генерирано съдържание. Какво следва и какво не следва от това за

гражданина.

- Ограничения на автоматичните инструменти за разпознаване: защо резултатът им е указание, а не доказателство.
- Контролно упражнение: установяване на произхода на предоставено изображение.

Модул 5. Алгоритмични решения и правата на гражданина (6 учебни часа)

- Препоръчващи системи: защо двама души виждат различно съдържание по една и съща тема; какво оптимизира системата и какво не оптимизира.
- Последици за информираността: стесняване на полето, усиляване на крайни позиции, невидимост на несъгласието.
- Практически навици за разширяване на собствената информационна среда — без илюзията, че това решава проблема.
- Автоматизирани решения, засягащи хора: подбор на персонал, кредитна оценка, достъп до услуги, образование. Как се разпознава, че решението е било автоматизирано.
- Права по чл. 22 от ОРЗД: човешка намеса, изразяване на становище, оспорване. Практически какво се пише в такова искане.
- Високорискови системи по Акта за изкуствения интелект и защо изброените области са определени като такива.
- Прозрачност на рекламата и на препоръчващите системи и механизми за сигнал по Акта за цифровите услуги.
- Къде се подава сигнал или жалба в България: платформата, Комисията за защита на личните данни, Комисията за защита от дискриминация, Комисията за защита на потребителите — според вида на случая.
- Практика: за описан казус се определя приложимият механизъм и се попълва образец на искане.

Забележка: модулът представя правата на достъпен език за неспециалисти. Той не замества правна консултация. На участниците се указва изрично, че за конкретен случай следва да потърсят правна помощ и че компетентността на изброените органи следва да се провери към момента на подаване на сигнала.

Модул 6. Гражданско участие и отговорна комуникация (2 учебни часа)

- Какво да направим при среща с невярно твърдение: кога отговорът помага и кога

усилва разпространението.

- Как се говори с човек, който вярва в невярно твърдение, без спорът да го затвърди.
- Аргументиране: разделяне на фактическия от ценностния спор; какво подлежи на доказване и какво — на договаряне.
- Отговорност при препращане и препубликуване, включително при добро намерение.
- Обозначаване на собствено съдържание, изготвено с помощта на ИИ.
- Механизми за конструктивно участие на местно и национално равнище.

Модул 7. Финална практическа задача и изпит (2 учебни часа)

- Защита на досието по проверки случай пред групата и преподавателя — 5 минути изложение и въпроси.
- Писмен тест.
- Обратна връзка и насоки за самостоятелно продължаване.

9. ОРГАНИЗАЦИЯ И МЕТОДИКА НА ОБУЧЕНИЕТО

9.1. Продължителност

Продължителност на програмата за обучение: минимум 30 учебни часа по 45 минути в дневна форма на обучение или 40 минути във вечерна форма на обучение.

Препоръчителен режим: 5 занятия по 6 учебни часа на интервал от една седмица. Интервалът е необходим, за да може всеки участник да напредва по своя случай между занятията. Ориентировъчна натовареност на самостоятелната работа: 1–2 часа между занятията.

9.2. Форми на провеждане

- Присъствена форма в зала с работно място и интернет достъп за всеки участник — препоръчителна поради големия дял практическа работа с инструменти.
- Обучение в електронна среда от разстояние в реално време, при осигурена възможност за споделяне на екран и за работа в малки групи.
- Смесена форма: модули 1, 2 и 6 могат да се провеждат дистанционно; модули 3, 4, 5 и 7 се провеждат присъствено.

9.3. Начало на обучението

Съгласно т. 9 от Раздел III на Указанията на началото на обучението се отделя специално внимание. Първите 30 минути от модул 1 включват: представяне на целите, подцелите и задачите; изясняване на очакванията; и изрично уговаряне на правилата за работа по чувствителни теми.

Правилата за работа се уговарят изрично и се спазват от преподавателя наравно с участниците:

- Обучението развива метод, а не изводи. Оценява се качеството на проверката, а не заключението, до което тя води.
- Преподавателят не изразява собствени политически позиции и не оценява политическите позиции на участниците.
- Участниците имат право на различни мнения. Несъгласието е допустимо; личното нападение — не.
- Не се използват като учебен материал актуални политически спорове с нерешен фактически въпрос.
- Всеки участник има право да не работи по случай, който му е лично тежък, и да избере друг.

9.4. Методи на обучение

Процесът на обучение комбинира различни методи, включително за активно и интерактивно учене, решаване на казуси и практически задачи:

Метод	Приложение	Дял от хорариума
Кратка лекция с визуализация	Понятия, механизми, правна рамка	Ориентировъчно 20%
Практическа работа с инструменти	Обратно търсене, проследяване на източник, проверка на данни	Ориентировъчно 30%
Решаване на казуси в малки групи	Анализ на манипулативни материали, определяне на механизъм за сигнал	Ориентировъчно 25%
Индивидуална работа по	Изграждане на досието стъпка по	Ориентировъчно 15%

Метод	Приложение	Дял от хорариума
личния случай	стъпка	
Дискусия и представяне	Междинни представяния, обратна връзка	Ориентировъчно 10%

Практическите и интерактивните форми съставляват не по-малко от 70 на сто от хорариума.

9.5. Условия за самостоятелна учебна работа

За осигуряване на прерастване на обучението в самостоятелно учене — индикатор за качество, ефективност и устойчивост съгласно Указанията — на участниците се предоставят: работна тетрадка, чиито попълнени листове съставят досието; образец на досие по проверен случай; контролен списък с въпроси за проверка на твърдение, изображение и видео; образец на искане за човешка намеса при автоматизирано решение; и списък с механизми за подаване на сигнал по вид случай. След всяко занятие се задава по едно кратко самостоятелно задание, което се докладва в началото на следващото.

Изрично методическо указание: контролните списъци се предоставят с уговорката, че признаците за синтетично съдържание остаряват бързо. Устойчивото умение е контекстната проверка — кой го е публикувал първи, съществува ли събитието — а не запаметяването на списък от визуални артефакти.

9.6. Механизъм за контрол и оценка на знанията в хода на обучението

- Кратка проверка в края на всеки модул: 3–5 въпроса или едно микроупражнение с незабавна обратна връзка.
- Междинен продукт: попълнен елемент от досието в края на модули 1, 3, 4 и 5.
- Контролно упражнение в модул 4 (установяване на произход на изображение) — задължително за допускане до финалната защита.
- Доклад за изпълнената самостоятелна задача в началото на всяко следващо занятие.
- Присъствие: право на явяване на изпит имат участниците, присъствали на не по-малко от 80 на сто от предвидените учебни часове.

9.7. Изисквания към преподавателския състав и материалната база

- Преподавател с висше образование и с практически опит в проверка на информация, журналистика, медийна грамотност или сходна област; способност да води група при

обсъждане на спорни теми, без да заема страна.

- За модул 5 се препоръчва участие на лице с компетентност по защита на личните данни и по правата на гражданите спрямо автоматизирани решения.
- Учебна зала с работно място, устройство и интернет за всеки участник; мултимедия.
- Достъп до безплатни инструменти за обратно търсене на изображение и до безплатни източници за проверка, за да може участникът да възпроизведе работата си след курса.
- Комплект учебни материали на български език за всеки участник, включително предварително подготвени учебни казуси.

9.8. Актуализация на учебните казуси

Учебните казуси, списъците с инструменти и посочените механизми за сигнал остаряват по-бързо от останалото съдържание на програмата. Обучаващата организация ги преглежда и актуализира преди всяко провеждане, а пълен преглед на модули 4 и 5 се извършва най-малко веднъж на шест месеца поради динамиката на технологичната и регулаторната среда.

10. НАЧИН НА ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Съгласно т. 10 от Раздел III на Указанията обучението приключва с провеждане на писмен изпит. За настоящата тема изпитът е комбиниран — практическа задача и тест.

Компонент	Съдържание	Тежест и праг
Част I — Практическа задача	Защита на досие по проверен случай, съдържащо: описание на проверяваното твърдение; формулировка какво точно подлежи на проверка; извършените стъпки с посочени източници; резултат от проверката, включително допустимия резултат „наличните данни не позволяват заключение“; преценка дали е налице генерирано или манипулирано съдържание; и кратко изложение до 200 думи, разбираемо за човек извън темата. Изложение до 5 минути и отговори на въпроси.	60% от общата оценка. Праг за успех: не по-малко от 60% по критериите в Приложение 2.

Компонент	Съдържание	Тежест и праг
Част II — Тест	20 въпроса със затворен и с кратък отворен отговор: роля и функции на медиите, жанрове и финансиране (4); механизми на дезинформацията (4); методи на проверка (4); синтетично съдържание и задължения за прозрачност (4); алгоритмични решения, права и механизми за сигнал (4). Продължителност: 25 минути.	40% от общата оценка. Праг за успех: не по-малко от 60% верни отговори.

Оценяване: по шестобалната система или с оценка „издържал / не издържал“ съгласно вътрешните правила на обучаващата организация. За успешно завършено се счита обучението, при което участникът е постигнал прага и по двата компонента и е присъствал на не по-малко от 80 на сто от учебните часове. Участник, който не е издържал, има право на едно повторно явяване в срок до 30 дни по частта, по която не е постигнал прага.

Указание към оценителя: оценява се качеството и проследимостта на проверката, а не заключението. Досие, което стига до извода, че твърдението не може да бъде нито потвърдено, нито опровергано с наличните данни, и обосновава защо, получава пълна оценка. Досие с уверен извод без проследими стъпки не получава проходен резултат. Не се оценяват политическите или ценностните позиции на участника.

10.1. Документ, удостоверяващ придобитата ключова компетентност

Съгласно Раздел IV от Указанията, след успешно завършване на обучението се издава документ, който съдържа визуализация в съответствие с правилата на съответния източник на финансиране и минимум следните данни:

- номер и дата на издаване;
- трите имена на обученото лице;
- ЕГН на обученото лице;
- наименование на ключовата компетентност съгласно Европейската референтна рамка за ключовите компетентности — „Гражданска компетентност“;
- наименование на темата на обучението — „Дезинформация, deepfake и алгоритмични решения — медийна и гражданска грамотност“;
- общ хорариум на обучението — 30 учебни часа;
- наименование на обучаващата институция/организация;
- име и подпис на длъжностното лице;

- печат на обучаващата институция/организация.

Както при предприемаческата и при личностната компетентност, тук не се прилага изискване за изпит и сертификат от Единния сертификационен център за цифрова компетентност — то важи само за ключова компетентност „Цифрова компетентност“.

11. ПРИМЕРНА РАМКА НА ПРОГРАМАТА ЗА ОБУЧЕНИЕ

Модул	Тема	Брой часове	Форма на обучение	Методи на обучение
1	Информационната среда и ролята на медиите в демократичното общество	4	Дневна / вечерна	Лекция, практическо упражнение, дискусия, избор на личен случай
2	Дезинформация: механизми и защо действа	5	Дневна / вечерна	Лекция, анализ на казуси в малки групи, представяне
3	Проверка на информация — практически инструментариум	6	Дневна / вечерна	Демонстрация, практическа работа с инструменти, индивидуална работа
4	Синтетично съдържание и deepfake	5	Дневна / вечерна	Контролно упражнение, практическа работа, дискусия
5	Алгоритмични решения и правата на гражданина	6	Дневна / вечерна	Лекция, казуси, попълване на образци, групова работа
6	Гражданско участие и отговорна комуникация	2	Дневна / вечерна	Ролеви упражнения по двойки, дискусия
7	Финална практическа задача и изпит	2	Дневна / вечерна	Защита на досие, писмен тест
	ОБЩО	30		

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. КАРТИРАНЕ КЪМ РАМКАТА НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА (RFCDC)

Референтната рамка на компетентностите за демократична култура (RFCDC) на Съвета на Европа описва 20 компетентности, организирани в четири групи: ценности, нагласи, умения, и знания и критическо разбиране. Картирането по-долу посочва компетентностите, които настоящата програма развива пряко. То не претендира за изчерпателност: програма от 30 учебни часа не покрива всичките 20 компетентности. Наименованията са дадени в работен превод.

Група	Компетентност по RFCDC	Модул	Как се развива
Ценности	Зачитане на демокрацията, справедливостта, равенството и върховенството на закона	Модул 1, Модул 6	Разбиране на функциите на медиите в демократичното общество; механизми за конструктивно участие.
	Зачитане на човешкото достойнство и правата на човека	Модул 5, Модул 6	Права на гражданина спрямо автоматизирани решения; отговорност при разпространение на съдържание, което може да навреди на човек.
Нагласи	Гражданска ангажираност	Модул 5, Модул 6	Използване на механизмите за сигнал; участие в обществения дебат по обоснован начин.
	Отговорност	Модул 6	Отговорност при препращане и препубликуване, включително при добро намерение.
	Толерантност към неяснотата	Модул 3, Модул 4	Приемане на извода „наличните данни не позволяват заключение“ като пълноценен резултат.
	Самоефективност	Модул 3, Модул 4	Изграждане на увереност, че проверката е по силите на всеки, без

Група	Компетентност по RFCDC	Модул	Как се развива
			специална подготовка.
Умения	Умения за аналитично и критично мислене	Модул 2, Модул 3	Проследяване до първичен източник; оценяване на аргументи и данни; разграничаване на фактически от ценностен спор.
	Умения за самостоятелно учене	Модул 3	Работа с контролни списъци и източници, приложими след края на обучението.
	Умения за слушане и наблюдение	Модул 6	Разговор с човек, който вярва в невярно твърдение, без спорът да го затвърди.
	Умения за сътрудничество	Модул 2, Модул 5	Групов анализ на казуси; съвместно определяне на приложим механизъм.
	Умения за разрешаване на конфликти	Модул 6	Разделяне на фактическия от ценностния спор като предпоставка за договаряне.
Знания и критическо разбиране	Критическо разбиране на медиите	Модул 1, Модул 2, Модул 4	Производство и финансиране на съдържанието; механизми на манипулацията; синтетично съдържание.
	Критическо разбиране на света: политика, право, права на човека	Модул 5	Права по ОРЗД и по Акта за изкуствения интелект; механизми по Акта за цифровите услуги; компетентни органи.
	Критическо разбиране на себе си	Модул 2, Модул 5	Осъзнаване на собствената податливост и на стеснената информационна среда; проверка и на удобните твърдения.

Забележка: RFCDC е рамка на Съвета на Европа, а не на Европейския съюз, и не е посочена в

Указанията. Използва се като методическа основа. Структурата — 20 компетентности в четири групи — е сверена с публикацията на Съвета на Европа; разпределението на компетентностите по групи следва да се сравни с оригиналния текст преди официално подаване.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ФИНАЛНАТА ПРАКТИЧЕСКА ЗАДАЧА

Защитата на досието по проверен случай се оценява по шест критерия с обща максимална стойност 100 точки. Праг за успех: 60 точки.

№	Критерий	Какво се оценява	Макс. точки
1	Формулировка на проверяваното	Ясно е посочено кое точно твърдение подлежи на проверка. Проверимото фактическо твърдение е отделено от ценностната или политическата преценка.	15
2	Проследимост на проверката	Стъпките са описани така, че друг човек да може да ги повтори и да стигне до същия резултат. Посочени са конкретни източници с достатъчно данни за намирането им.	30
3	Качество на източниците	Търсен е първичен източник. Оценена е компетентността и интересът на автора. Не се разчита на препубликуване като на източник.	20
4	Извод	Изводът съответства на събраните данни и не ги надхвърля. Изводът „наличните данни не позволяват заключение“ е допустим и се оценява пълноценно, когато е обоснован.	20
5	Преценка за синтетично или манипулирано съдържание	Ако случаят включва изображение или видео — извършена е контекстна проверка, а не само търсене на визуални признаци. Посочени са ограниченията на използваните инструменти.	10
6	Изложение и защита	Краткото изложение до 200 думи е разбираемо за човек извън темата. Участникът отговаря по същество на въпроса какво би променило	5

№	Критерий	Какво се оценява	Макс. точки
		извода му.	

Указание към оценителя: не се оценява политическата или ценностната позиция на участника, нито заключението само по себе си. Уверен извод без проследими стъпки не получава проходен резултат; внимателна проверка, стигнала до „не може да се установи“, получава пълна оценка. Въпросът „какво би променило извода ви“ е основен — участник, който не може да отговори на него, не е разбрал метода.

Примерни изпитни въпроси (образец)

1. Публикация носи логото на институция и е оформена като официално съобщение. Посочете три конкретни признака, които бихте проверили, за да установите дали е автентична. (кратък отворен отговор)
2. Кое от следните е проверимо фактическо твърдение, а не ценностна преценка? (въпрос със затворен отговор, четири варианта)
3. От коя дата се прилагат задълженията за прозрачност по чл. 50 от Акта за изкуствения интелект, включително оповестяването на deepfake съдържание? (въпрос със затворен отговор)
4. Кандидат за работа получава отказ, за който има основание да смята, че е определен автоматизирано. Посочете какви права има по ОРЗД и какво конкретно може да поиска. (казус)
5. Защо контекстната проверка на изображение е по-надеждна от търсенето на визуални артефакти? (кратък отворен отговор)
6. Ваш познат препраща невярно, но безобидно на вид твърдение. Опишете два подхода за реакция и посочете кога всеки от тях е по-подходящ. (казус)

ПРИЛОЖЕНИЕ 3. ИЗТОЧНИЦИ И БЕЛЕЖКИ ЗА ПРОВЕРКА

3.1. Нормативни актове и документи

- Указания за разработване на програми за обучение по ключови компетентности по Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021–2027 г., Националният план за възстановяване и устойчивост и Фонда за справедлив преход, утвърдени със Заповед № РД-01-199/28.06.2023 г. на министъра на труда и социалната политика — основен

източник; т. 6 на Раздел V относно гражданската компетентност е използвана непосредствено.

- Постановление № 48 на Министерския съвет от 4 април 2023 г. (ПМС № 48/2023 г.).
- Препоръка на Съвета от 22 май 2018 г. относно ключовите компетентности за учене през целия живот и приложението към нея.
- Регламент (ЕС) 2024/1689 (Акт за изкуствения интелект), и по-специално член 50 — задължения за прозрачност, приложим от 2 август 2026 г.
- Регламент (ЕС) 2016/679 (ОПЗД), и по-специално член 22 — автоматизирано вземане на индивидуални решения.
- Регламент (ЕС) 2022/2065 (Акт за цифровите услуги).
- Харта на основните права на Европейския съюз; Договор за Европейския съюз.

3.2. Референтна рамка

Референтна рамка на компетентностите за демократична култура (Reference Framework of Competences for Democratic Culture, RFCDC) — Съвет на Европа. Структурата, използвана в настоящата програма — 20 компетентности в четири групи (ценности, нагласи, умения, знания и критическо разбиране) — е сверена с публикацията на Съвета на Европа. Преводът на наименованията е работен.

3.3. Бележки за проверка преди подаване

Настоящата програма е изготвена към 1 август 2026 г. Съдържанието на модули 4 и 5 е особено чувствително към промени в правната среда. Следните твърдения следва да бъдат сверени с първичен източник:

№	Твърдение, което подлежи на проверка	Къде се проверява
1	Дали Указанията, утвърдени със Заповед № РД-01-199/28.06.2023 г., са изменени или заменени, включително минималният хорариум от 30 учебни часа за гражданската компетентност.	Министерство на труда и социалната политика; Агенция по заетостта.
2	Действащата редакция и обхватът на чл. 50 от Регламент (ЕС) 2024/1689, датата на прилагане и евентуални изменения с „Цифровия омнибус“.	EUR-Lex — консолидиран текст.

№	Твърдение, което подлежи на проверка	Къде се проверява
3	Актуалното състояние на насоките и на кодекса за добри практики на Европейската комисия относно прозрачността на генерираното с ИИ съдържание.	Европейска комисия — страници за политиката по Акта за ИИ.
4	Статусът на Кодекса за поведение относно дезинформацията и обвързването му с Акта за цифровите услуги.	Европейска комисия — страници за Акта за цифровите услуги.
5	Компетентността на българските органи по видове случаи — Комисия за защита на личните данни, Комисия за защита от дискриминация, Комисия за защита на потребителите — и определеният национален орган по Акта за изкуствения интелект.	Интернет страници на съответните органи; Народно събрание.
6	Актуалност на учебните казуси, на посочените безплатни инструменти за проверка и на образците на искания.	Обучаващата организация — преди всяко провеждане.

3.4. Какво програмата съзнателно не съдържа

Програмата не съдържа списък с „надеждни“ и „ненадеждни“ издания, източници или автори. Такъв списък би заменил метода с авторитет, би остарял бързо и би превърнал обучението в предаване на позиция вместо на умение. Вместо това участникът се научава да оценява конкретна публикация по проверими признаци.

Програмата не съдържа оценки на конкретни политически позиции, партии или обществени спорове и не използва актуални политически спорове с нерешен фактически въпрос като учебен материал.

Програмата не съдържа количествени твърдения за разпространението или въздействието на дезинформацията. Публикуваните оценки се разминават значително и зависят силно от използваната методика; не разполагаме с проверен първичен източник, който да цитираме коректно. Ако в проектно предложение е необходима такава аргументация, тя следва да се добави с изрично посочен източник и дата.

Програмата не дава правни съвети по конкретни случаи. Модул 5 представя права и механизми на достъпен език и изрично насочва участниците към правна помощ при конкретен случай.